

Київ: Юрінком Інтер, 2002.112 с.

3. Горбач М.І. Поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2016. Вип. 41. Т. 3. С. 70-75.

4. Баронін Д.Б. Правовий статус суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2015. 201 с.

5. Макаровець А. М. Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні. Автореф. на здоб. Наук. ступеня канд. юр. наук.12.00.07. Сумський державний університет. Суми, 2018.24 с

6. Бабенко К.А. Особливості правового статусу адміністративних судів. Форум права. 2016. № 3. С. 16-18

7. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с

8. Про затвердження Типового положення про апарат суду. Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 № 131.URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>

9. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України Рішення Вищої Ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19.URL.<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>

УДК 342.951:321

Тополя Р. В.

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті сформовано поняття адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні. Доведено, що це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації на основі норм адміністративного права з метою створення належних умов для забезпечення суб'єктів обізнаними у своїй вузькій сфері особами, які мають необхідні знання для надання висновку з аналізованих питань

здійснення експертизи щодо захисту порушених прав, свобод, інтересів приватних осіб та публічного інтересу суспільства як необхідної умови вирішення суспільного спору.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративно-правове забезпечення, експерт, експертна діяльність, належні умови, поняття, суб'єкти публічної адміністрації, суспільний спір.

The article forms the concept of administrative and legal support of expert activity in Ukraine. It is proved that this is an administrative activity of subjects of public administration on the basis of norms of administrative rights aimed at creating appropriate conditions to provide subjects of expert activity with everything necessary for examination as a necessary condition for resolving a public dispute.

Key words: administrative activity, administrative and legal support, appropriate conditions, concept, expert, expert activity, public dispute, subjects of public administration.

Вступ. Держава загалом і публічна адміністрація безпосередньо зобов'язані забезпечувати права свободи та інтереси громадян та інших приватних осіб. Однак у силу різних обставин та різними суб'єктами такі чесноти часто порушуються. У цьому випадку держава за допомогою правоохоронних та інших державних органів зобов'язана відновити порушені права свободи та інтереси усіх осіб. При цьому це має робитися в такий спосіб, щоб жодна особа, яка не скоїла правопорушення, не була притягнута до юридичної відповідальності та (або) на неї не були накладені будь-які карні санкції. Одночасно всі особи, які порушували права, свободи й інтереси осіб, мають бути притягнуті юридичної відповідальності відповідно до норм матеріального та процесуального права, на них має будуть накладені юридичні санкції та вони мають відшкодувати шкоду, завдану потерпілим.

Іншими словами, винна осіб, яка скоїла юридичне правопорушення має бути доведена відповідно до норм матеріального та процесуального права. Це в більшості випадків неможливо здійснити без проведення

певного виду експертизи. В умовах сьогодення експертиза стала провідним чинником доказів і доказування у всіх без винятку видах судочинства та в багатьох видах квазісудової адміністративної діяльності.

Отже, недоліки у сфері адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності, які в першу чергу полягають у відсутності експертних установ, неналежного їх технічного обладнання, а також у браку кваліфікованих підготованих кадрів, безпосередньо призводять до порушення прав, свобод та інтересів громадян.

До адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні звертали свою увагу вчені В. Авер'янов, В. Атаманчук, В. Басай, П. Біленчук, В. Галаган, В. Галуцько, А. Гірняк, Ф. Джавадов, О. Єщук, А. Іванищук, В. Ковальова, А. Лазебний, О. Олійник, І. Пиріг, В. Ревака, О. Сабинін, М. Сегай, Е. Сімакова-Єфремян, Г. Стрілець, А. Фурман, В. Шепітько, В. Юрчишин, В. Юсупов та ін. Проте вони безпосередньо аналізованої нами проблематики не торкалися й зосереджували свої наукові пошуки на найбільш загальних спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії криміналістики, теорії екпертології, доктринальних положень у цій сфері вчених та чинного законодавства сформулювати категорійне визначення адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні.

Результати дослідження. У словниках доводиться, що експертиза (фр. expertise) – це розгляд, дослідження експертом якихось справ, питань, що потребують спеціальних знань (наприклад, медична, бухгалтерська, судова експертиза) [1].

На доктринальному рівні О. Олійник доводить, що експертиза – це розгляд, дослідження експертом справ, питань, що потребують спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва тощо [2]. Більш широко А. Фурман розкриває, що експертиза (лат. expertus – «досвідчений») – це: а) фахове вивчення речових доказів чи фактів з метою з'ясування обставин і подання відповідних висновків; б) розгляд, дослідження якої-небудь справи чи якогось питання для одержання правильного висновку, винесення правильної оцінки; в) соціальна

процедура психологічного оцінювання окремих визначених ситуацій, надбань людської діяльності чи особистості, яка проводиться відповідно до поставлених замовником завдань (запиту), вимагає поглибленого дослідження експертом певних психосоціальних проблем чи питань, а відтак і його ґрунтовної теоретико-методологічної підготовки та функціональної грамотності; г) оцінювання авторитетними спеціалістами стану об'єкта чи процесу, причини виникнення події чи можливих її наслідків, а також перспектив використання речей, ресурсів чи ухвалення конкретних рішень; д) метод обґрунтування експертом реального стану справ у певній сфері суспільного життя, з'ясування ґрунтовності вирішення актуальних завдань тією чи іншою науковою дисципліною (соціологія, дидактика, психологія), а також оцінювання, що «пов'язане з побудовою системи ознак для розпізнавання, класифікації й аналізу складних інновацій, вироблення засобів вимірювання досліджуваних об'єктів при зміні довкілля, середовища» [3].

Їх доповнює І. Пиріг, який зазначає, що поняття експертної діяльності значно ширше за поняття судово-експертної діяльності. Метою експертної діяльності є всебічне, повне, об'єктивне комплексне дослідження об'єктів, у результаті чого формуються та надаються науково обґрунтовані висновки про певні їх властивості, можливість існування певних фактів, доцільність ухвалення, упровадження, використання окремих програм та інші питання, що можуть бути вирішені шляхом використання спеціальних знань. Експертна діяльність є видом діяльності, якій притаманні такі ознаки: 1) є специфічною формою людської діяльності, яка відрізняється від інших відношенням до оточуючого світу; 2) має пізнавальний дослідницький характер; 3) може проводитись у різних сферах суспільної діяльності; 4) використовує методи та методики, що не суперечать закону та нормам моралі та які ґрунтуються на сучасних досягненнях науки; 5) має на меті всебічне, повне, об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів, процесів або явищ; 6) її результатом є отримання нової інформаційної та формування висновків. Вона є специфічним видом людської діяльності, зміст якої становить пізнання певних об'єктів,

процесів або явищ спеціальними методами з метою надання науково обґрунтованих висновків [4].

Що стосується теорії адміністративно-правового забезпечення, то законодавчого визначення воно немає. Відповідно звернемося до енциклопедичних та доктринальних положень: «забезпечувати» означає постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах; надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування, створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [5]. На думку А. Іванищука, адміністративно-правове забезпечення – це цілеспрямований нормативно-організаційний вплив норм адміністративного права, які розвивають та уточнюють конституційні норми, що визначають теоретико-правові засади функціонування публічної влади, з метою створення належних умов для забезпечення суддями прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, публічного інтересу держави й суспільства загалом. На його погляд, за змістом адміністративно-правове забезпечення є системою норм адміністративного права, основоположних засад (концепцій, доктрин і принципів правового регулювання), адміністративно-правових відносин та адміністративного інструментарію (форм і методів адміністративної діяльності та адміністративних процедур), які в сукупності формують комплексний інститут адміністративного права, що наповнений численними вертикальними і горизонтальними зв'язками, поєднує однорідні суспільні відносини [6].

З'ясовуючи відмінності експертної та судово-експертної діяльності треба визначити, що в судово-експертній діяльності, як і в експертній, дослідження засновано на використанні знань фахівців з певної галузі знань. Водночас судово-експертна діяльність на відміну від експертної здійснюється у сфері судочинства. Як об'єкт досліджень постають речові докази за порушеною кримінальною, цивільною справою або справою про адміністративні правопорушення, що зумовлює назву експертизи «судова». Експертна діяльність як наукова категорія та вид суспільної діяльності – багатоаспектна та важлива. Невирішеними як на

теоретичному, так і на практичному рівнях залишаються питання щодо законодавчого забезпечення експертної діяльності, розроблення й уніфікації експертних методик, організації діяльності експертних установ України та багато інших [4]

Згідно із Законом України «Про судову експертизу» визначено, що судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства. Судову експертизу необхідно провести на місці події або за місцезнаходженням об'єкта дослідження, особа чи орган, які її призначили, мають забезпечити судовому експертові безперешкодний доступ до об'єкта дослідження і належні умови праці. Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених чинним законодавством України, – судові експерти, які не є працівниками зазначених установ [7]

Слово «експерт» у перекладі з латини означає «досвідчений», «обізнаний» [8]. Згідно зі спеціальним Законом від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. До проведення судових експертиз (обстежень і досліджень), крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. Судовому експерту забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або ухвалення обіцянки та пропозиції такої вигоди

для себе чи інших осіб. До фахівця у відповідній галузі знань, який проводить судову експертизу, застосовуються гарантії прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи. До державних спеціалізованих установ належать науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України. Для проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи чи органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися крім судових експертів також інші фахівці з відповідних галузей знань [7].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо категорійного опису адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні:

- експертиза – це розгляд, дослідження експертом якихось справ, питань, що потребують спеціальних знань – об'єктів аналізу;
- загальна адміністративна процедура експертизи складається з таких етапів: вилучення (надходження) і вивчення об'єкта експертизи; визначення методів та визначення потрібних інструментів; безпосереднього аналізу об'єкта експертизи; оцінювання результатів дослідження; формування висновку.
- метою експертної діяльності є всебічний, повний, об'єктивний комплексний аналіз об'єктів дослідження та формування на цій основі науково обґрунтованого висновку;
- висновок експертизи загалом має дати характеристику властивостей об'єкта аналізу, можливості існування певних фактів та на інші питання, що можуть бути вирішені шляхом використання спеціальних знань;
- експертна діяльність є специфічною формою людської діяльності, яка пов'язана з розв'язанням суспільного спору (у більшості випадків – юридичного спору), є спеціальною пізнавальною науково-дослідницькою

діяльністю, щоб особи, які мають певні спеціальні знання, проводили її в різних сферах суспільного життя за допомогою певних способів і науково обґрунтованої та утвердженої методики, має на меті всебічний, повний, об'єктивний, комплексний аналіз об'єктів, процесів або явищ з отриманням нової якості інформації та формуванням відповідних висновків;

– адміністративно-правове забезпечення експертної діяльності – це цілеспрямований правовий та нормативно-організаційний вплив норм адміністративного права з метою створення належних умов для забезпечення суб'єктами здійснення експертизи – експертними установами, експертами, фахівцями та ін.;

– змістом адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності є система норм адміністративного права, основоположних засад (концепцій, доктрин і принципів правового регулювання), адміністративно-правових відносин та адміністративного інструментарію (форм і методів адміністративної діяльності та адміністративних процедур), які у сукупності формують комплексний інститут адміністративного права, що наповнений численними вертикальними й горизонтальними зв'язками, поєднує однорідні суспільні відносини;

– експерт – це досвідчений та обізнаний у своїй вузькій сфері, що має необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань;

– судово-експертна діяльність є одним із головних за значенням, найбільш законодавчо урегульованим, проте не єдиним комплексним видом експертної діяльності, поряд із ними існують інші види експертизи – зокрема наукові, освітні, культурних й історичних цінностей, медичні, публічно-управлінські антикорупційні, екологічні, правотворчі.

Отже, адміністративно-правове забезпечення експертної діяльності в Україні – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації на основі норм адміністративного права з метою створення належних умов для забезпечення суб'єктами обізнаних у своїй вузькій сфері осіб, які мають необхідні знання для надання висновку з аналізованих питань здійснення експертизи (експертних установ, експертів, фахівців, спеціалістів та ін.) щодо захисту порушених прав, свобод, інтересів

приватних осіб та публічного інтересу суспільства як необхідної умови вирішення суспільного (найбільш часто юридичного) спору.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / гол. ред. О. Мельничук. Київ: Київська книжкова фабрика, 1975. 775 с.
2. Олійник О., Галуцько В., Єщук О. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 224 с.
3. Фурман А., Гірняк А. Психодидактична експертиза модульно-розвивальних підручників: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009 312 с.
4. Пиріг І. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2015. 432 с.
5. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 18.
6. Іванищук А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: монографія. Київ; Херсон: Грінь Д. С., 2015. 434 с.
7. Про судову експертизу. Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. ст.232.
8. Сабинін О. Експертиза починається з експерта. Охорона праці: науково-виробничий журнал. 2013. № 9. С. 28-29.
9. Атаманчук В. Термінологія криміналістичних експертиз: сучасні проблеми вивчення та практичного використання: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2012. 16 с.
10. Басай В. Основи криміналістичної одорології: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 31 с.
11. Галаган В. Правові та криміналістичні проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності (на матеріалах органів внутрішніх справ України): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2003. 439 с.

12. Джавадов Ф. Концептуальні основи розвитку судової експертизи в сучасних умовах : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ: НАВС України, 2000. 30 с.
13. Ковальова В. Шляхи удосконалення організації діяльності експертно-криміналістичної служби МВС України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2001. 17 с.
14. Криміналістика : підручник / за ред. В. Шепітька. Київ: Видавничій Дім «Ін Юре», 2001. –684 с.
15. Криміналістика: підручник / за ред. П. Біленчука. Київ: Атіка, 2001. 544 с.
16. Лазебний А. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень проти громадського порядку: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2016. 227 с.
17. Ревака В. Форми використання спеціальних пізнань у досудовому провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2006. 206 с.
18. Сегай М. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність. Вісник Академії правових наук. 2003. № 2-3. С. 740-762.
19. Сімакова-Єфремян Е. Теоретико-правові та методологічні засади комплексних судово-експертних досліджень: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 40 с.
20. Стрілець Г. Генезис системи судово-експертних установ в Україні та напрями їх діяльності: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 16 с.
21. Тертишник В., Слинко С. Теория доказательств. Харьков, 1998. 233 с.
22. Юрчишин В. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника, 2007. 227 с.
23. Юсупов В. Становлення та розвиток судової експертології. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2010. Випуск 10. С. 186-192.